

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE WIE JEUGD VERNIEUWT ALS EENS ARENDS PSALM 103:3

Onder redactie van Dr K. Schilder, Dr C. Tazelaar en Prof. Dr J. Waterink.

Medewerkers: Dr H. A. van Andel, Solo; Dr R. E. van Arkel, Utrecht; Dr Henry Beets, Grand Rapids; Dr C. Bouma, 's-Gravenhage; Dr K. Fernhout, Vreeland; Prof. Dr F. W. Grosheide, Amsterdam; Prof. Dr T. Hoekstra, Kampen; Dr G. Keizer, De Steeg; Dr B. A. Knoppers, Amsterdam; Dr S. O. Los, 's-Gravenhage; Dr J. W. Marmelstein, Amsterdam; Dr F. C. Meijster, Rotterdam; G. Meima, Groningen; Dr A. Ringnalda, Ermelo; Dr J. C. Rullmann, Wassenaar; J. Strikwerda, Dordrecht; Dr J. Thijs, Zwolle; Dr J. Veldkamp, Hilversum; Prof. Dr D. H. Th. Vollenhoven, Amsterdam; Dr J. de Vries, Tilburg; Dr J. D. Wielenga, Franeker; Mr J. A. de Wilde, 's-Gravenhage.

Stukken voor de Redactie zende men aan den secretaris der Redactie:
Dr C. TAZELAAR, 2e Const. Huygenstr. 77, Amsterdam.

Drukkers-Uitgevers:
OOSTERBAAN & LE COINTRE, Goes
Tel. No. 58 — Postrekening No. 36000.

Abonnement: f2.50 per halfjaar bij vooruitbetaling.
Voor 't Buitenland f7.50 en voor Ned.-Indië f6.— per jaar.
Advertentiën: 25 ct. p. regel. — Losse nummers f 0.15.

INHOUD: Hoofdartikel: Abraham Kuyper en de theologie van het Hollandse Neocalvinisme. II. — Uit de Schrift: Het doordringen (Jona 1:11, 12). — Kerkelijk Leven: Een „rechtsmoderne“ geloofsbelijdenis. De noodzakelijkheid eener Chr. logica. — Lit. en Kunst: Over Romanlectuur. — Pop. Wet. Schetsen: Rousseau's Emile. IV. — Uit de Historie: Voor de Jongelingsvereniging. II. — Zending en Evangelisatie: Samenwerking. I. — Uit de Buitenl. Kerken: De voorgestelde liturgie der Geref. Kerken in Nederland en die der kerken van Ned. oorsprong in Noord-Amerika. I. — Perschoon. — Boekbespreking. — Kerknieuws.

HOOFDARTIKEL

Abraham Kuyper en de theologie van het Hollandse Neocalvinisme. II.

We besloten ons eerste artikel met het meemeren van waardeerende uitspraken van Dr Haitjema over Dr Kuyper, die echter de inleiding blijken te zijn tot een talle kritiek. Wij willen thans die kritiek nader onder oogen zien. Ze dateert niet pas uit den tijd, waarin de Zwitsersche theologie invloed op Dr Haitjema's denken kreeg. Want we bezitten reeds een artikel van zijn hand uit het jaar 1919, waarin hij zich kritisch stelt tegenover Dr Kuyper. We bedoelen het artikel: „De cultuurwaardeering van het Nieuw-Calvinisme“ in de periodiek „Onze Eeuw“ (1919). Dr Haitjema is hier reeds zeer positief in zijn uitspraken. Hij acht het „een onomstootelijk feit“, waarvan hij vrijelijk mag uitgaan, dat het echte Calvinisme uit de reformatische eeuw, het Calvinisme van Calvijn zelf, niet zonder meer vereenzelvigd mag worden met het Calvinisme, dat sedert 1875 in ons land met gloed en geestdrift verdedigd werd door Dr Kuyper e.a. en hij wil dan op één speciaal punt, n.l. de cultuurwaardeering de verandering van gedachten signaleeren. Het Nieuw-Calvinisme is z.i. veel meer dan het oorspronkelijke Calvinisme gekeerd naar de wereld met hare beschaving, kunst en wetenschap. Niet in dien zin, als zou Calvijn de cultuur hebben veracht en cultuurontvluchting hebben gepropageerd, maar de stemming, de opzet en de aanpak zijn bij Dr Kuyper anders. Het is een gedachte, die Dr Haitjema vasthoudt tot in het artikel in „Zwischen den Zeiten“ (1931), dat Dr Kuyper tenslotte was of althans steeds meer geworden is: de cultuurphilosoof. Achter den cultuurphilosoof moest de Calvinistische dogmaticus terugtreden. Want het was hem niet maar om een dogmaticus, maar om een wereld- en levensbeschouwing te doen, een tendenz, die volgens Dr Haitjema ook openbaar wordt in „Wijsbegeerte der Openbaring“ van Dr H. Bavinck. We staan voor een sterk geprononceerd „open zijn“ voor de cultuur, voor een zoeken naar een synthese tusschen Christendom en cultuur. Nu is dit op zichzelf echter nog niet het punt, waarop Dr Haitjema zijn aanval richt. Zelfs acht hij het „de onvergankelijke verdienste van het herleeft Calvinisme in ons vaderland, dat het het ideaal der verzoening tusschen Christendom en cultuur weder wakker geroepen“ heeft. Het heeft terecht de universele betekenis van het Christendom gehandhaafd en geweigerd te berusten in een toestand, waarin de cultuur steeds meer alle Christelijke momenten uitstiet en den Christen met zijn houding in die cultuurwereld geheel verlegen dreigde te maken.

Maar — en dit is de vraag, die Dr Haitjema vooral bezighoudt — op welke wijze heeft Dr Kuyper dat gedaan? Want de wijze, waarop men „openstaat“ voor de cultuur, beslist. Op deze vraag nu krijgen we een ondubbelzinnig antwoord. „De drang naar harmonie tusschen Christendom en cultuur kan uit eerbied voor Christus, doch ook uit vereering van de cultuur voortkomen“. Dat laatste nu heeft bij Dr Kuyper een rol gespeeld. Hij heeft diensgevolge uit het Egypte der moderne cultuur bij zijn uittocht wel eens te veel meegenomen en ten duidelijkste komt dit uit in zijn beschouwingen over „de gemeene gratie“.

Want daarin geeft hij aan de werking der gemeene gratie in deze wereld een zelfstandig doel naast de bijzondere genade. Heeft Dr Kuyper zelf niet uitgesproken, dat zij „tegelijk ook het zelfstandig doel in zich draagt om al wat in ons geslacht aan klemen school, tot eer en prijs van Gods naam in het licht te doen treden“? En is niet dit de noodlottige consequentie van deze gedachte, die in het brein van Calvijn nooit is opgekomen, dat dan ook „de rechtzettende werking van het beginsel der palingenesis (wedergeboorte) niet strikt noodzakelijk meer genoemd kan worden? En wordt op deze wijze niet ernstig schade gedaan aan de kosmische betekenis van den Christus en wordt door deze leer met haar „kringen- en sferen-ondercheiding“ (pag. 101) niet de eenheid van Gods herscheppend werk in Christus gebroken? Zóó moest het wel komen tot innerlijke disharmonie en diepingrijpende onevenredigheden. Slechts ten koste van de waarheid kon Dr Kuyper in het leven van zijn tijd staan als de Neocalvinistische cultuurphilosoof en velen bezielen voor zijn machtig ideaal. Niet de Calvinistische dogmaticus, niet de rustig bezinnende systematicus wordt de leider van het Gereformeerde volksdeel, maar... de apologet! De Gereformeerde belijdenis wordt „niet zoozeer op haar innerlijke diepte en intensieve waarde gepeild, als veeleer om haar expansieve kracht en doorzurende werking voor al de terreinen des levens geestdriftig aangeprezen“ (86). De accentverschuiving is niet te loochenen. De nadruk valt niet allereerst „op de vraag, wat een Gereformeerd Christen in onzen modernen tijd gelooft en belijdt, doch veeleer op die andere, hoe een Gereformeerd Christen zich houden moet in het moderne cultuurleven“ (91).

Zoo luidt de kritiek, die in later jaren door Dr Haitjema in „De Gereformeerde Kerk“ is gehandhaafd. Dr Kuypers leer is „anticalvinistisch“. Er is geen eenheid meer in Gods werk. „De verschillende kringen en sferen blijven in de eigen afgeslotenheid“. En „de heerschappij van het Woord Gods“ wordt „overal principiële onmogelijkheid gemaakt“. Ma.w. verwereldlijking is het noodlottig gevolg.

Dr Kuyper... cultuurphilosoof!

Dit is een telkens bij Dr Haitjema terugkerende gedachte. Hij schrijft nog in 1931, dat bij Dr Kuyper na zijn vertrek uit Beesd, de specifiek-theologische doelstelling plaats maakte voor de cultuurphilosophische. Kuypers doel is sindsdien niet meer allereerst het oerherstel der Gereformeerde theologie, maar de cultuurherkerstening van West-Europa. Hij ging steeds meer als zijn taak zien: te zorgen voor een tegenstroom tegen het humanisme, met name tegen het Duitsch idealisme, een Christelijke filosofie te geven en een wetenschapsleer, en hoopte op de verbreiding van zijn idealen in geheel West-Europa op zijn stichting: de Vrije Universiteit, die zou moeten mede-werken tot de culturele hegemonie van het Calvinisme. Dat is volgens Haitjema de expansie-drang van het Nieuw-Calvinisme!

Maar — aldus de kritiek — wie ziet hier niet het gevaar?

Dr Kuyper staat hier als geharnast strijder aan de grenzen der wijsgeerige cultuurwereld. Maar — achter die frontlijn, waarop al Kuypers aandacht is geconcentreerd, ligt... de theologie. En ja, daar moesten de krachten vandaan komen, die tot de verantwoordelijke grenswaacht in staat stelden, maar nu geeft de historie juist het omgekeerde te aanschouwen, n.l. dat de theologie meer en meer gevoed werd door de buit, die de cultuurphilosophische Calvinist aan zijn vijanden wist te ontrukken. En het Nieuw-Calvinisme na Kuypers dood geeft volgens Haitjema van dezen stand van zaken een treffende bevestiging. Jaren later, —

*) Vgl. ook K. H. Miskotte, Johannes Hermannus Gunning, pag. 111: „De tragische keuze schijnt hier: zuiverheid met sporadische invloed of expansie met verlies der mogelijke zuiverheid. Was het laatste Kuypers zware lot, het eerste was Gunning's bittere deel“.

wanneer hij positie kiest in de kwestie-Dr Geelkerken — in zijn referaat over „De Aaser Synode en het Schriftgezag“ (O. E. V. 1926) — tast hij „naar den diepsten grond voor den droeven afloop van het Geelkerken-proces“ door te verwijzen naar Dr Kuyper. „Hij heeft wind gezaaid, — de storm moet geoogst worden“. Te veel had deze reformator meegenomen uit het land der Verlichtingscultuur, dan hij in den dienst van zijn God en tot uitbouw van een Calvinistische wereld- en levensbeschouwing gebruiken kon. „De leuze, die van den bodem der nuchtere werkelijkheid gaarne gewaagde“, heeft zich gewroken.

In het artikel in „Onze eeuw“ zegt Dr Haitjema, dat inzake het punt, waarop hij zijn kritiek richtte, door andere Nieuw-Calvinisten nog geen opzettelijke bespreking werd gegeven. We zijn nu jaren verder. En het is sindsdien meermalen uitgesproken, dat de leer der gemeene gratie nog nader moet worden uitgewerkt; dat er punten zijn, waarover nog niet voldoende helderheid bestaat en — zoo schijnt het artikel van Dr Haitjema door latere Gereformeerden te worden gerechtigd. We zien b.v. zeer sterk op den voorgrond treden de verhouding van algemeene en bijzondere genade. Prof. V. Hepp spreekt uit, dat de algemeene genade er is om de bijzondere¹⁾; Dr van Munster bespreekt de vraag naar den rechtsgrond der gemeene gratie en wijst op het gevaar van dualisme, dat alleen vormeden kan worden, als we particuliere en algemeene genade beide zien in het licht van het kruis en met name ook de gaven der gemeene gratie zien als vrucht van dat kruis²⁾; Dr K. Schilder is van oordeel, dat het leerstuk der gemeene gratie aanvulling noodig heeft, ten deele ook, in den vorm, waarin het vaak werd voorgedragen, correctie³⁾. Zoo blijken hier nog allerlei vragen op te komen, die het woord van Dr H. Kuiper bevestigen, dat in de Gereformeerde theologie wel unaniem geleerd wordt, dat er een niet-reddende genade is, maar dat er verschil van meening bestaat over menig belangrijk punt inzake deze gemeene gratie⁴⁾. En toch — als we alles rustig overwegen, kunnen we ons steeds minder aan den indruk onttrekken, dat het bij Dr Haitjema toch om wezenlijk andersoortige vragen gaat dan in de bovengenoemde publicaties van Gereformeerde zijde. Dit blijkt o.i. duidelijk, wanneer we zoeken te onderkennen den achtergrond van Dr Haitjema's bezwaren. We hooren dan in de eerste plaats dat sterk geaccentueerde bezwaar, dat de dogmaticus, de theoloog op den achtergrond en de cultuurphilosoof op den voorgrond komt. Vooral na het vertrek uit Beesd zou dit proces zich hebben voltrokken⁵⁾. Het onstuimig verlangen naar expansie zou de waardeering voor de innerlijke diepte en intensieve waarde der Gereformeerde belijdenis niet onbeduidend hebben gerelativeerd. Wat is hier Dr Haitjema's bedoeling? Hij wil niet bestrijden het poneeren van de universele betekenis van het Christendom. Is het dan misseken dit, dat Dr Kuyper later niet alleen maar theoloog is geweest, maar meende zich ook op andere terreinen te kunnen en te moeten geven⁶⁾? Wat dit laatste betreft, wanneer Dr Kuyper voor zich een taak zag ook nog op een ander terrein dan dat

¹⁾ De loochening der gemeene Gratie. De Reformatie, 3e jrg.

²⁾ Stellingen van een referaat op de predikantenvergadering te Leeuwarden 1929 over: „De betekenis van Christus' zoenoffer voor de gemeene gratie“.

³⁾ „Jesus Christus en het Cultuurleven“ in „Jesus Christus en het menschenleven“, 1933, pag. 277.

⁴⁾ H. Kuiper, Calvin on common grace Diss. V.U. 1928. (slotconclusie).

⁵⁾ Haitjema, De Gereformeerde Theol. in Nederland, Vox Theol. 1931, pag. 75.

⁶⁾ Vgl. W. F. A. Winkel, Leven en arbeid van Dr A. Kuiper. „Prof. Dr N. Beets sprak eens tot zijne studenten: „Dr Kuyper wil heerschen op het gebied van de Kerk, op dat van den staat en op dat van de wetenschap. Mijne heeren, het is wel wat veel!“

Of hij dit heeft willen doen, betwijfelen we; wel zijn wij overtuigd, dat de nood hem was opgelegd te doen zooals hij deed. (pag. 311)

der theologie, dan ligt hier in het minst nog niet in opgesloten, dat de gedachte aan een eorherstel der Gereformeerde theologie hem niet meer zoo als vroeger bezielde. Het is juist het merkwaardige feit, dat deze combinatie bij Dr. Kuyper wel aanwezig was. Diezelfde belangstelling en dat zelfde ideaal van zijn jaren in Beesd zien we nog in 1886, wanneer hij uitspreekt als antwoord op de vraag: Wat wil Dr. Kuyper toch? dat de studie der theologie in toenemende mate zijn kracht op-eischt; dat het „al zijn jaloeschheid en zielsinnig begeeren“ is, om eerst zijn Encyclopaedie, daarna zijn dogmatiek uit te geven om tenslotte zijn levensarbeid te besluiten met de uitlegging van een boek uit het Woord. „Hooger en verder gaan mijn aspiratiën niet.“)

En deze persoonlijke weergave van eigen ideaal vindt haar bevestiging in de vele zuiver-theologische publicaties na dien tijd. Ongetwijfeld, niet alleen theologische publicaties, maar Dr. Kuyper was nu eenmaal elke tegenstelling tusschen het terrein der theologie en andere terreinen te boven. Het probleem van Dr. Kuypers werk ligt veel en veel dieper, dan dat het gekarakteriseerd kan worden als een zwenking van de primair-theologische (de uitdrukking is van Dr. Haitjema) naar de primair-cultuurphilosophische belangstelling. Een persoonlijke arbeidsverdeling en een persoonlijk aanvaarden van een zeer gevarieerde taak is niet het terrein waarop overtuigingen kunnen worden besproken. En de volle bewijlslast blijft dan ook op Dr. Haitjema rusten ten opzichte van Dr. Kuypers theologische gedachten. En op dat terrein, waarop de beslissing valt, treffen we nu als eerste geding aan: de gemeene gratie, de kosmische betekenis van Christus en de vraag naar de verwereldlijking van het leven. We kunnen dit vraagstuk niet uitvoerig behandelen, maar willen er slechts op wijzen, dat men ook door een sterk accentueeren van het onlosmakelijk verband tusschen algemeene en bijzondere genade nog geenszins op de instemming van Dr. Haitjema rekenen mag.

Want zijn bezwaar hangt ten nauwste samen met zijn kritiek op Dr. Kuypers „kringen- en sferenonderscheiding“, waarin hij ziet een noodlottige verzelfstandiging van het leven tegenover den Christus. Dat is o.i. de achtergrond van Dr. Haitjema's kritiek. Niet om het vraagstuk van de verzoening tusschen Christendom en cultuur op zichzelf cirkelen zijn Kuypersbeschouwingen; evenmin om het vraagstuk van de universele betekenis van het Christendom of om een persoonlijk interesse van Dr. Kuyper voor één of ander terrein buiten de theologie (al ziet hij in Dr. Kuypers leven een reflex van een bepaalde beschouwing), maar zijn kritiek cirkelt om dat ééne punt, waarin Dr. Kuyper radicaal van Calvin is afgeweken, n.l. de gedachte van de souvereiniteit in eigen kring. Het is deze kwestie, die meer-malen op den achtergrond staat van Dr. Haitjema's beschouwingen. Hij heeft eens geschreven, dat deze uitdrukking van Kuypers levensarbeid „erfelijk belast mag heeten“ en „het inzicht in den vollen rijkdom van Calvijn's gedachtenwereld vertroebelt“). Waar dit één van de centrale punten is, die Dr. Haitjema scheidt van „de theologie van het Hollandse Nieuw-Calvinisme“, moet het wel zeer betreurd worden, dat hij eens van die gedachte der souvereiniteit in eigen kring een weergave heeft gegeven, die met de weergave van Dr. Kuyper in zijn bekende rede schier geen enkelen trek van gemeenschap meer heeft.

G. C. BERKOUWER.

) A. Kuyper. Het conflict gekomen 1886, pag. 116.

) Haitjema. Kerk en Staat. Nieuwe Theologische Studien Oct. 1928 (over Dr. J. Th. de Visser, Kerk en Staat). Op dit artikel hopen we de volgende week terug te komen.

UIT DE SCHRIFT

Het doodvonnis.

Voorts zeiden zij tot hem: Wat zullen wij u doen, opdat de zee stil worde van ons?
En Jona zeide tot hen: Neemt mij op, en werpt mij in de zee....

Jona 1:11,12.

Het is toch wel een eigenaardige loop van een proces, wanneer daarbij de beschuldigde zijn eigen vonnis moet uitspreken. En niettemin is hier de hoogste vorm van het recht.

Wij zijn er nu aan gewend, dat — ook al is de schuld bewezen, en zelfs ten volle erkend, — toch een ander dan de misdadiger de strafmaat bepaalt. Het kan in ons zondig menscheit leven wel niet anders. Maar bijna altijd is daarin iets gedwongen. De straf wordt den zondaar opgelegd, en vindt lang niet altijd volkomen inwilliging van zijne consciëntie. De hoogste vorm van rechtspleging zou zijn, dat de aangeklaagde, na van zijne schuld overtuigd te zijn, op de vraag, welk vonnis hij moest ontvangen, zelf de straf aangaf, die in overeenstemming was met zijn misdrijf.

En zie — dezen gang heeft het proces gehad op het door storm belooopen schip, waarmede Jona van God wegvlocht. Het is de voorzienige hand

des Heeren, die het aldus geleid heeft. Hij deed de heidensche zeelieden voor Hem vreezen. Als Jona hun spreekt van den God des hemels, die de zee en het droge gemaakt heeft, dan sidderen zij voor dien God. Wel veroordeelen zij in den profet, dat hij tegen Hem heeft durven opstaan, maar zij vreezen een vonnis uit te spreken. Ze zijn zó beducht dien God nog méér te vertoornen, dat zij aan Zijn dienaar zélven overlaten te bepalen wat hem geschieden moet. „Wat zullen wij u doen?“ zoo vragen ze.

Aldus wordt door Gods voorzienig beleid aan Jona zijn lot in eigen handen gelegd. En Jona aarzelt niet. Hij is overtuigd van zonde, van gerechtigheid, en van oordeel. Hij weet de bezoldiging der zonde, den dood, verdiend te hebben. En hij is met Gods recht vereenigd. „Neemt mij op“, zegt hij, „en werpt mij in de zee“.

Het is deze hoogste vorm van rechtspleging, dien de Heere voltrekt in de consciëntie van elken zondaar, aan wien Hij Zijne genade bewijst.

Aan de rampzaligen zal eenmaal door Gods rechtvaardig oordeel hun straf worden opgelegd; maar zij, die van deze straf voor eeuwig zijn ontheven, worden er in dit leven door den Heiligen Geest toe gebracht om deze straf niet alleen te billijken, doch zelf over zich uit te spreken. Zij worden hun eigen rechter. Er is geen hooger karakter van rechtspraak, dan de rechtspraak in het hart van een ontdekte zondaar.

Jona is hier van dien zondaar het beeld. Hij geeft op zijn brekend schip den mensch te zien, die van God wegvlocht en den eeuwigen dood tegemoet gaat; doch die door een almachtig genadewonder achterhaald en gegrepen en weer teruggebracht en gered wordt. Maar deze genade gaat niet buiten Gods recht om. Dat recht moet eerst erkend, ja, met eigen mond en hart uitgesproken. In de vierschaar der consciëntie laat de Heere den van schuld overtuigde mensch zijn eigen doodvonnis vellen; het oordeel Gods wordt daar zelf-veroordeeling. Aan den ingang van het stuk der verlossing staat de betuiging: „aangezien wij dan naar het rechtvaardig oordeel Gods tijdelijke en eeuwige straf verdiend hebben“...

Maar het is de ingang van het stuk der verlossing. Daar beneden, in de verslindende golven van Gods recht, ligt Zijne genadehand op Jona te wachten. Gods genade ligt midden in Zijn recht; en wie zich aan dat recht overgeeft vindt die genade.

Houde ons hart dan zijn eigen doodvonnis niet terug. Het is wel het laatste, dat wij doen, — opricht onszelf verloren te belijden. Veeleer trachten wij, ook na aanvankelijke ontdekking, ons nog te handhaven op ons brekend schip; wij pogen altijd op eene andere wijze aan land te komen dan midden door de donkere golven van Gods recht heen, gelijk Jona. Maar het is niet anders mogelijk. Zal de Heilige God niet eeuwig Zijn recht aan ons wreken, dan zullen wij er nu volkomen mede vereenigd moeten worden.

Laat ons dan gewaarschuwd zijn voor alle oppervlakkige en lichtvaardige gedachten aangaande den weg onzer verlossing; gewaarschuwd ook om te vertrouwen op onze deugd, op onze goede keuze, op ons leven in den dienst des Heeren. Alles breekt stuk, gelijk het schip van Jona, wanneer de storm van Gods gerechtigheid zijn woeden aanvangt. Alleen wanneer wij ons leven willen verliezen, dan zullen wij het behouden.

Maar dan mag ook ieder die daartoe komt, weten dat hij gered is. Wie, in ware zelfveroordeeling, voor Gods oor eigen doodvonnis uitspreekt, — voor hem is geen verdoemenis, Gods recht is dan in Christus voltrokken, en heeft in het hart van den zondaar zijne hoogste gestalte verkregen. Jona, die zich met de golven van het récht vereenigt, — hij valt der genade in de armen.

U.

v. A.

KERKELUK LEVEN

Een „rechtsmoderne“ geloofsbelijdenis.

Het weekblad „De Stroom“ publiceert een „geloofsbelijdenis van het werkverband-Roessingh“. „Na het overlijden van Prof. Roessingh“, aldus het orgaan, „hebben verschillende jongere theologen, die onder zijn leiding hadden gewerkt, in Januari 1926 zich aaneengesloten tot een „Werkverband-Roessingh“, dat sindsdien tweemaal per jaar enkele dagen in het Oolgaardthuis bijeenkomt. Enkele dezer bijeenkomsten zijn mede gewijd geweest aan het opstellen van deze geloofsbelijdenis, die niet anders bedoelt te zijn dan een bescheiden bijdrage om de reeds op vrijzinnig protestantschen bodem begonnen arbeid der geloofsformuleering te ondersteunen.“

De tekst van deze geloofsbelijdenis, die door ons in haar geheel aan „De Stroom“ ontleend wordt, luidt aldus:

I. GOD.

Wij gelooven in GOD;

den Schepper en Onderhouder van alle dingen, zienlijke en onzienlijke, die in en door zichzelf bestaat, eeuwig en alomtegenwoordig;

den Almachtige, wiens heerschappij gaat over alles, zoodat buiten Zijn wil niets geschiedt of bestaat, die alles doet naar Zijn ondoorgrondelijk welbehagen;

den Heilige, voor wiens oordeel niets, wat onheilig is, stand kan houden;

den Vader, wiens wezen liefde is, waarin ook wij door genade zijn opgenomen.

II. OPENBARING.

Wij gelooven, dat God verborgen is,

zoodat uit eigen kracht geen mensch Hem vermag te kennen, maar tevens, dat Hij zich openbaart.

Hij openbaart zich aan alle tijden en alle volken;

zoodat Zijn openbaring nimmer aan eenig heilig schriftuur, eenige leer of eenig ambt zoodanig mag worden verbonden geacht, dat iemand verhinderd zou worden. Zijn levend Woord te verstaan.

Wij gelooven, dat God zich openbaart zoowel door het innerlijke licht, alsook in de Natuur door het wonder der schepping, bovenal in het geheimenis van het leven; in den Mensch door het wonder der persoonlijkheid, bovenal in het geheimenis der ziel, in de Geschiedenis, bovenal in den opbouw der cultuur, waarvan het godsdienstig-zedelijk leven de kern is.

Maar de volheid Zijner Openbaring, die elke andere openbaring vervult en te boven gaat, schenkt God in Jezus Christus.

III. JEZUS CHRISTUS.

Wij gelooven in Jezus Christus.

Wij kennen Hem uit den bijbel en uit het Christelijk geloofsleven van verleden en heden, waarbij wij de methode en de resultaten van het wetenschappelijk onderzoek ten volle aanvaarden.

Jezus Christus is voor ons:

de gestalte, in wie wij de heerlijkheid des Vaders aanschouwen,

het licht der wereld, waarin wij de waarheid Gods ontvangen,

de heilige macht, die mensch en menscheit voert op den weg van den goddelijken wil.

God openbaart ons de diepten van Zijn oordeel en den rijkdom Zijner liefde nergens zoo klaar als in het evangelie van hem, wiens leven en prediking, wiens kruis en overwinning verlossende kracht zijn voor mensch en gemeenschap.

IV. DE NIEUWE MENSCH.

Wij gelooven, dat God door de kracht van Zijn Heiligen Geest den mensch vernieuwt.

Wij belijden, dat wij allen, zelfs bij ons beste streven, deze vernieuwing van noode hebben en zonder haar het leven, waartoe God ons roept, niet vinden.

Wanneer wij het goddelijk oordeel over ons leven aanvaarden, onze zonde als schuld tegenover God erkennen,

Zijn vergevende liefde ervaren en de richting van ons leven in gehoorzaamheid en vertrouwen willen zoeken, dan hebben wij het nieuwe leven in beginsel ontvangen.

Dit nieuwe leven is het eeuwige leven;

het is de vrijheid, de blijdschap en de liefde van het kindschap Gods,

het is de kracht, de arbeid en het getuigenis in de wereld,

het is het leven, het sterven en de toekomst in God.

V. HET KONINKRIJK GODS.

Wij gelooven in de komst van een heilige orde en gemeenschap: het Koninkrijk Gods, dat in Jezus Christus is geopenbaard.

Wij weten, dat dit rijk niet door menschen zal worden verwerkelijkt, maar wij gelooven, dat God hen roept om het voor te bereiden.

Dit houdt in:

het dienen van Zijn Kerk, die de gemeenschap der geloovigen is en de draagster en verkondigster van het Godswoord in leven en wereld; en

de arbeid aan de samenleving, waarin de doorwerking der Christelijke waarheid de vernieuwing zal brengen, waar de menscheit naar hongert en dorst.

Wij gelooven en verwachten, dat God aan het einde der tijden Zijn oordeel zal voleinden en Zijn Koninkrijk zal doen komen als laatste en hoogste verwerkelijking van Zijn heiligheid en liefde.

Dan zal Hij zijn alles in allen.

Tot zoover deze geloofsbelijdenis.

Tot het werkverband-Roessingh behooren, behalve Mevr. de Wed. G. M. E. Roessingh-Everts als buitengewoon lid en Prof. Dr G. J. Heering als leider, o.a. Dr B. J. Aris, Dr J. C. Bleeker, Prof. Dr L. J. van Holk.

In de vergadering der Centrale Commissie voor het Vrijzinnig Protestantisme in Nederland, aldus Dr B. J. Aris, is het eerste exemplaar aangeboden. De Centrale Commissie heeft met belangstelling kennis genomen van het feit dat de geloofsformuleering in vrijzinnige protestantsche kringen voortgaat.

Ik onth
wijs er a
breekt. A
Christus o
de volh
Nazareth
ook als
teekens s

De nood

Aan de
Th. Voller
„De Nood
den uitge
druk.

Gelijk
zijn, die
gica niet
ja, die g
moeten in
lijk moet
beweegt o
daarover
eens? Me

Evenwe
juisten k
jaren dui
dat ook „
kan. Rec
tracht, a
altijd opg
den, wa
der fogi
werd, op
er dus l
maar de
gische r
de laatste
uit het
wetensch
En menig
veel over
er velen,
te brenge
in dit v
die leege
beefen
wiskunde
schappen
letterlijk
Ook op
de grond
bracht.
verdedig
niet-A. E
heel het
weegt zie
of niet-
van de
oogenbli
tussen
men te c

We w
voudige
is, duide
heusch m
standpun
een of a
waar is.

Daarom
Vollenho
Nu ka
kanten b
lijke pog
komen,
mislukt;
beenen g
en al va
Gods W
uiterst g
spreken
Woord,
Al hoe
dat hij
al is he
zijn Hei
denken
rede ho
noemde
strijd in
renswa
strijd in
pogings
christeli
brengen

Daar
Hier w
zochte
lijke
in verb
worden

Voor
we gro
Niet
van zak
maar v